

ÕPPEMATERJAL 8

Nirha Efendić – Srebrenica (Bosnia) veresauna üleelanu

„Genotsiidi ajal olin ma 15-aastane. Kui Serbia sõjavägi Srebrenica peale tuli, jooksime Potočari pakku. ÜRO baas oli tungil täis. Varjusime siis ühte lähedal asuvasse vabrikusse. Isa ja vend tormasid minema, et kolonniga kaasa minna, kuid ei jõudnud enam meestele järele, need olid juba läinud. Mulle räägiti, et Serbia sõjavägi võttis nad Srebrenica ümbruses mägedes kinni.

Mina ja mu ema, meie olime sel ajal koos tuhandete teiste naiste ja lastega kolm päeva tühjas vabrikus. Meil ei olnud toitu ega vett. Neljandal päeval saatis Serbia sõjavägi meid busside ja veoautode peale, mis pidid meid vabale territooriumile viima. See sõit, milleks muidu kulub kõige rohkem tundi, võttis neli ränka tundi, sest naiste ja laste hulk, keda tuli vedada, oli lihtsalt nii suur.

Kurnatuse ja kõrge palaviku tõttu ei mõistnud ma üldse, mis minu ümber toimub. Mul on selgelt meeles, et kui vabale territooriumile jõudsime, oli jõe poolt kuulda karjeid. Kuid ma ei pööranud kordagi pead, et vaadata, mis seal toimub. Tahtsin ainult edasi, eemale kohest ja eemale laibalehast, millest õhk oli raske. Need karjed on mul tänaseni kõrvus.

Kuu aega hiljem saime isa kohta teada. Teda oli koos paljude teiste meestega Kravicas ühes angaaris kinni hoitud ja hiljem ta tapeti. Tema säilmed tuvastati 2002. aastal ühest Srebrenica massihauast ja me matsime ta 2004. aastal. Neli aastat tagasi saime teada venna kohta. Kusagilt kõrvalisest massihauast leiti veerandik tema maistest jäänustest. Ta tapeti Zvornikis, 19 päeva enne oma 20. sünnipäeva.

Mina olin juba kindlalt täiskasvanuks saanud, kui konflikt lõppes. Meie perekond oli sõna otseses mõttes pooleks lõigatud, isa ja vend olid jubedust tekitaval viisil meilt röövitud. Ja siiski sain aru, et tuleb edasi elada. Ema pani mu Horvaatias Zagrebi kooli ja läks ise pagulasena Saksamaale.

Pärast keskkooli lõpetamist läksin koos emaga Bosniasse tagasi. Meil oli Sarajevos üürikorter, kuni mina lõpetasin kõrgkooli; siis läks ema tagasi Srebrenicasse. Teadsin kogu aeg, et ta läheb tagasi. Ema usub õiglusse ja ta tahtis võidelda selle eest, mis õigusega talle kuulus ja kuulub – oma kodu eest. Toetasin teda selles täielikult. Mina otsustasin aga oma elu Sarajevoga siduda. Abiellusin, sündisid lapsed, püüdsin oma eluga edasi minna. Kuid see sõda ja kõige rohkem see genotsiid painab mind endiselt. Selline kogemus jätab inimesse jälje, mida ei saa sõnadega kirjeldada. Kui vähegi

EUROOPA AJALOO MAJA

võimalik, lähen ikka Srebrenicasse. Mitte ainult ema, vaid ka iseenda pärast – see aitab natuke vaigistada neid kõrvetavaid mälestusi, mis sellest metsikust verevalamisest ja õudusest on jäänud.

Ma palvetan, et minu kolm last kasvaksid headeks ja sallivateks inimesteks. Tahan neile õpetada, et nad alati paneksid tähele kõike, mis nende ümber toimub, ja teeksid oma otsuseid arukalt. Tahan neile rääkida oma minevikust, et nad tunneksid oma ajalugu. Kuid kõigepealt tahan, et neil oleks õnnelik ja muretu lapsepõlv ning et nad tunneksid end oma kodus kindlalt ja turvaliselt.”

Allikas: [Remembering Srebrenica](#)

Rwanda genotsiidi üleelanuna tahan oma loo ümber mõtestada ja ümber kirjutada. Nina Iliza

„Varsti on jälle aprill.

Minu Facebooki ummistavad varsti inimesed, kes Rwanda genotsiidi mälestuseks asendavad oma profiilipildi põleva küünla pildiga ja uuendavad oma staatuse sõnadega „Seda ei tohi iial unustada”. Aprill on paljude jaoks Rwanda genotsiidi mälestamise kuu, see on kuu, mil avaldatakse austust neile, kes oma elu kaotasid. Minu jaoks on aprill aga lihtsalt üks järjekordne kuu, kus püüan elada genotsiidi meenutamata. Terve see kuu tuletatakse mulle kogu aeg meelde, et ma iial ei unustaks seda, mille kohta ma soovin, et ma ei mäletaks.

Mu ema tapeti 1994. aastal. Olin juures, kui ta anus sõdureid, et nad ta ellu jätaksid; ta käed olid minu poole välja sirutatud, sellega tahtis ta näidata, et mina olen tema laps ja et minu pärast peaksid nad talle armu heitma. Sellest on kaksikümmend aastat möödas ja see on kõige eredam pilt ja mälestus, mis mul on emast jäänud. Kaksikümmend aastat on möödas ja mul on ikka veel raske seda tunnistada, sellega leppida. Iga kord, kui sunnin end maha istuma ja sellele mõtlema, muutun uuesti väikeseks tüdrukuks, kes oma anuva ema juurest eemale kistakse. Kui palju lähedasi ma sel aprillikuul kaotasin – vend tapeti samal päeval kui ema, ka vanavanemad ja teised perekonnaliikmed tapeti. Kui kuulen sõnu „seda ei tohi iial unustada”, mõtlen kohe: „Kuidas ma saaksingi unustada?”

Mulle on alati tundunud, et aprill on kuu, kus inimestel tuleb korraka meelde kaasa tunda sellele, mida mina kannan endas aasta läbi. Järgmine kuu räägitakse tavalisest rohkem mõnest filmist, nagu „Hotel Rwanda” ja „Sometimes in April” („Kunagi aprillis”). Rwanda nime guugeldatakse tavalisest sagedamini ja nende 30 päeva sees on Rwandast – „tuhande mäe maast” rohkem juttu kui muul ajal. Kadestan inimesi, kes võivad genotsiidi mälestamiseks võtta vaid need 30 päeva – inimesi, kellele peab meelde tuletama, et nad iial ei unustaks. Olen kade nende peale, kellel on vaja lugeda raamatuid ja eraldi uurida, et teada saada, mis Rwandas juhtus. Kadestan neid, kes elavad 11 kuud aastas, ilma et miski neile lakkamatult genotsiidi meelde tuletaks. Kaksikümmend aastat on möödas ning mul on ikka veel raske minna mälestusüritustele, ja minu meelest on absurdne postitada või isegi lihtsalt öelda sõnu „seda ei tohi iial unustada”, kuna mälestamine on nii valuline.

Olen aga hakanud aru saama, et tõe tunnistamine on esimene samm selle omaksvõtmisel, sellega leppimisel. See, et olen 20 aastat oma piina varjanud, ei ole mind kuidagi aidanud. Ma ei saa oma mineviku valu jätta oma tuleviku valuks. Jõudsin äratundmisele, et mul on tingimata vaja leida moodus, kuidas oma ajalugu ümber mõtestada ja ümber kirjutada selliselt, et mu praegune minapilt hakkaks tervenema. Otsustasin rääkida oma ema kaotusest nii, et see aitaks minul ja minu maal loota. /.../”

Allikas: [Nina Iliza, Huffington Post, 23.03.2014](#)